

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ
«БЕЙТ-ХАНА»**

Кафедра природничо-наукової підготовки

«Психологія взаємин батьків з дітьми різних вікових категорій»
(назва навчальної дисципліни)

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

підготовки

магістрів

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань

05 Соціальні та поведінкові науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності

053 Психологія

(код і найменування спеціальності)

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія взаємин батьків з дітьми різних вікових категорій» спеціальності 053 Психологія освітньо-професійної програми магістрів для здобувачів вищої освіти VI курсу.

Розробник:

Первий Віктор Станіславович, доктор медичних наук, професор кафедри природничо-наукової підготовки
(вказати ПІБ авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри природничо-наукової підготовки

Протокол від «28» серпня 2020 року № 01

Зав. кафедри

(підпис)

А. О. Теплицька

(прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «28» серпня 2020 року

Гарант освітньої програми

(підпис)

О. С. Самоїлов

(прізвище та ініціали)

Робоча програма перевірена навчально-методичним відділом «31» серпня 2020 року

Завідувач навчально-методичного відділу

(підпис)

І. В. Зеркаль

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисциплін за формами навчання	
	Денна	Заочна
Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	Вибіркова	
Мова викладання	українська	
Передумови вивчення навчальної дисципліни (які дисципліни мають передувати вивченню)	ОДФ 2.01 Психологічне консультування окремих категорій клієнтів	
Курс	6	
Семестр	III	
Загальний обсяг годин / кредитів	120 год. / 4 кредити	
Кількість змістовних модулів	2	
Годин на аудиторне вивчення	52	
Годин на самостійне вивчення	68	
Форма підсумкового контролю	екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія взаємин батьків з дітьми різних вікових категорій» є вивчення і систематизація досягнень вітчизняних і зарубіжних досліджень у галузі вікової та сімейної психології; формування світоглядних компетенцій сімейного психолога, які є пріоритетними в системі соціально-психологічної реабілітації осіб з порушеннями комунікацій в сімейній сфері, що відповідають сучасним гуманістичним тенденціям і державній політиці Української держави.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Психологія взаємин батьків з дітьми різних вікових категорій» є:

- ознайомлення здобувачів другого магістерського рівня з історичними етапами становлення вікової та сімейної психології;
- оволодіти основними категоріями та поняттями вікової та сімейної психології;
- вивчення фундаментальних понять проявів взаємовідносин батьків з дітьми різних вікових категорій;
- узагальнення основних сімейних дисфункцій;
- розгляд уявлень про сімейні стосунки;
- сприяти вирішенню питань побудови та організації міжособистісної взаємодії в сім'ї;
- ознайомлення з особливостями комунікацій пацієнтів батьків з дітьми різних вікових категорій.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Психологія взаємин батьків з дітьми різних вікових категорій» забезпечує набуття здобувачами освіти ряду **компетентностей**.

Компетентності, що формуються:

- ЗК 1.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 5.** Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК 6.** Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК 7.** Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК 9.** Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК 3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК 4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгові, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК 6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК 7. Здатність ухвалювати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК 8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК 9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК 10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

Програмні результати навчання:

ПРН 9. Вирішувати етичні дилеми, спираючись на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Психологія взаємин батьків з дітьми різних вікових категорій» студент повинен *знати*:

- сучасні тенденції розвитку психологічної галузі та аналізувати їх;
- тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної поведінки психолога;
- закони та способи міжособистісної взаємодії психолога та клієнта;
- методики та стандартні схеми опитування та фізикального обстеження пацієнта;
- методики оцінювання психічного стану дитини, підлітка і дорослого;
- основні нормативні документи, які регламентують діяльність психотерапевта;
- основні обмеження життєдіяльності та принципи визначення особистісної декомпенсації;
- ефективність різних форм організації надання психологічної допомоги.

Уміти:

- визначати необхідний режим праці та відпочинку при наданні психологічної допомоги батькам та дітям;
- визначати негативні фактори навколишнього середовища; аналізувати стан здоров'я певного контингенту; визначати наявність зв'язку між станом навколишнього середовища та станом здоров'я певного контингенту; розробляти профілактичні заходи на підставі даних про зв'язок між станом навколишнього середовища та станом здоров'я певного контингенту;
- здійснювати аналіз особливостей сімейних комунікацій населення, виявляючи групи ризику, території ризику, час ризику, фактори ризику. Проводити оцінку впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на здоров'я індивідуума та сім'ї;
- організовувати роботу соціально-психологічного персоналу; формувати раціональні соціально-психологічні маршрути клієнтів; організовувати взаємодію з колегами, організаціями та установами; застосовувати інструменти просування психологічних послуг;
- формувати цілі та визначати структуру особистої діяльності;
- дотримуватися здорового способу життя, користуватися прийомами саморегуляції та самоконтролю;
- організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

4. Зміст програми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Загальні питання етнічної та кроскультуральної психології.

Тема 1. Раннє дитинство. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми раннього віку.

Психологічна характеристика розвитку дитини в ранньому дитинстві. Соціальна ситуація розвитку. Особливості спілкування в ранньому віці. Розумовий розвиток дітей раннього віку. Криза трьох років. Негативізм. Впертість. Норавливість дитини. Знецінювання.

Особливості побудови взаємовідносин батьків з дітьми раннього віку.

Тема 2. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми дошкільного віку.

Загальна характеристика дошкільного віку. Предметна гра. Рольова гра. Гра за правилами. Спілкування в сім'ї. Мовне та емоційне спілкування. Стилі спілкування дорослих з дитиною. Практичне оволодіння мовою і осмисленість мови. Сенсорний розвиток. Загальна характеристика розвитку мислення. Моральний розвиток дошкільника. Криза семи років.

Особливості побудови взаємовідносин батьків з дітьми дошкільного віку.

Тема 3. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми молодшого шкільного віку.

Психологічна готовність дитини до навчання у школі. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Навчальна діяльність. Інші види діяльності в молодшому шкільному віці. Вплив учіння на розумовий розвиток дитини. Особливості спілкування молодшого школяра. Стилі спілкування, які пропонуються дорослими в сім'ї та у школі.

Особливості побудови взаємовідносин батьків з дітьми молодшого шкільного віку.

Тема 4. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми підліткового віку.

Соціальна ситуація розвитку в підлітковому віці. Фізіологічні особливості розвитку підлітка. Криза підліткового віку та підходи до її аналізу. Провідна діяльність у підлітковому віці. Навчальна діяльність підлітків. Розумовий розвиток в підлітковому віці. Розвиток особистості в підлітковому віці.

Особливості побудови взаємовідносин батьків з дітьми підліткового віку.

Змістовий модуль 2.

Прикладні аспекти етнічної та кроскультуральної психології.

Тема 5. Специфічні проблеми юнацького віку. Особливості взаємовідносин дітей юнацького віку з батьками.

Криза юнацького віку. Загальна характеристика юнацького віку. Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці. Професійне самовизначення. Провідна діяльність в юнацькому віці. Розвиток особистості в ранній юності. Екзистенціальна криза юнацького віку. Інтелектуальний розвиток в юності. Особливості спілкування в юнацькому віці.

Особливості побудови взаємовідносин дітей юнацького віку з батьками.

Тема 6. Кризи раннього дорослого віку. Особливості взаємовідносин дітей раннього дорослого віку з батьками.

Розвиток особистості в дорослому віці. Поняття дорослості і критерії досягнення дорослості.

Криза тридцяти років. Моделі поведінки жінок. Моделі поведінки чоловіків.

Криза середини життя.

Особливості побудови взаємовідносин дітей раннього дорослого віку з батьками.

Тема 7. Особливості взаємовідносин дітей з батьками у зрілому дорослому віці.

Загальна характеристика зрілого дорослого віку. Зміни фізичного розвитку в зрілому дорослому віці. Менопауза і клімакс. Розвиток когнітивної сфери в зрілому дорослому віці. Розвиток сенсорних функцій відчуття та сприйняття. Особливості розвитку інтелекту. Стосунки з дорослими дітьми. Стосунки з літніми батьками. Виконання ролі бабусі чи дідуся. Зміни в сім'ї. Відтворення сім'ї. Дружні стосунки в зрілому дорослому віці. Особливості Я-концепції у зрілому дорослому віці.

Особливості побудови взаємовідносин дітей з батьками у зрілому дорослому віці.

Тема 8. Специфічні проблеми літнього віку. Особливості взаємовідносин дітей з батьками похилого віку.

Розвиток сімейних стосунків у старості. Особливості Я-концепції у старості. Завдання розвитку в похилому віці. Типології особистості в період старості.

Особливості побудови взаємовідносин дітей з батьками похилого віку.

Підсумковий модульний контроль

Залік

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	лекції	практ. заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Загальні питання психології взаємовідносин батьків з дітьми різних вікових категорій.				
1. Раннє дитинство. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми раннього віку.	12	4		8
2. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми дошкільного віку. Психологічне консультування дошкільників та їх батьків.	12	2	2	8
3. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми молодшого шкільного віку. Психологічне консультування молодших школярів та членів їх родини.	14	4		10
4. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми підліткового віку. Психологічне консультування підлітків та їх батьків.	14	4	2	8
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти психології взаємовідносин батьків з дітьми різних вікових категорій.				
5. Специфічні проблеми юнацького віку. Особливості взаємовідносин дітей юнацького віку з батьками. Психологічне консультування осіб юнацького віку та членів їх сім'ї.	10	4	2	6
6. Кризи раннього дорослого віку. Особливості взаємовідносин дітей раннього дорослого віку з батьками. Психологічне консультування осіб дорослого віку з питань гармонізації взаємовідносин з батьками.	12	4		8
7. Особливості взаємовідносин дітей з батьками у зрілому дорослому віці.	12	4	2	6
8. Специфічні проблеми літнього віку. Особливості взаємовідносин дітей з батьками похилого віку. Психологічне консультування з питань гармонізації взаємовідносин з батьками похилого віку.	12	2		10
9. Психологічне консультування з питань адиктивної поведінки дітей.	10		2	8
10. Психологічне консультування з питань статевого виховання.	10		2	8
Усього	120	28	12	80

6. Теми лекцій

№№ п/п	Тема	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Загальні питання психології взаємовідносин батьків з дітьми різних вікових категорій.		
1.	Раннє дитинство. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми раннього віку.	4
2.	Особливості взаємовідносин батьків з дітьми дошкільного віку.	2
3.	Особливості взаємовідносин батьків з дітьми молодшого шкільного віку.	4
4.	Особливості взаємовідносин батьків з дітьми підліткового віку.	4
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти психології взаємовідносин батьків з дітьми різних вікових категорій.		
5.	Специфічні проблеми юнацького віку. Особливості взаємовідносин дітей юнацького віку з батьками.	4
6.	Кризи раннього дорослого віку. Особливості взаємовідносин дітей раннього дорослого віку з батьками.	4
7.	Особливості взаємовідносин дітей з батьками у зрілому дорослому віці.	4

8.	Специфічні проблеми літнього віку. Особливості взаємовідносин дітей з батьками похилого віку.	2
Разом		28

7. Теми практичних занять

№№ п/п	Тема	Кількість годин
1	Психологічні особливості дошкільного віку. Особливості взаємовідносин батьків з дітьми дошкільного віку.	2
2	Психологічне консультування підлітків та їх батьків.	2
3	Психологічне консультування осіб юнацького віку та членів їх сім'ї.	2
4	Психологічне консультування з питань гармонізації взаємовідносин з батьками похилого віку.	2
5	Психологічне консультування з питань адиктивної поведінки дітей.	2
6	Психологічне консультування з питань статевого виховання.	2
Разом		12

8. Самостійна робота

№№ п/п	Тема	Кількість годин
1.	Адиктивна поведінка дітей. Особливості спілкування з батьками.	8
2.	Проблеми статевого розвитку. Особливості спілкування з батьками в період статевого розвитку.	8
3.	Проблеми поведінки дітей дошкільного віку. Особливості побудови взаємовідносин батьків з дітьми.	10
4.	Специфічні проблеми підліткового віку. Особливості взаємовідносин дітей підліткового віку з батьками.	8
5.	Психологічні проблеми юнацького віку. Особливості взаємовідносин дітей юнацького віку з батьками.	6
6.	Кризи дорослого віку. Особливості взаємовідносин дітей з батьками у зрілому дорослому віці.	8
7.	Старіння батьків. Проблеми гармонізації взаємовідносин дітей з батьками похилого віку.	6
8.	Сімейні конфлікти. Особливості побудови гармонічних стосунків між членами власної сім'ї.	10
9.	Конструктивне виховання дитини. Проблеми взаємовідносин дітей з батьками в період дорослішання.	8
10.	Шлюб дитини. Специфічні проблеми гармонізації взаємовідносин з новими членами сімейного середовища.	8
Разом		80

9. Індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання.

Передбачається вивчення додаткових питань для самостійного опрацювання, які не входять до плану аудиторних занять і забезпечують поглиблене вивчення студентами тем в процесі підготовки до практичних занять.

1. Феномен єврейської матері.
2. Феномен єврейської дитини.
3. Феномен єврейської бабусі.
4. Феномен єврейського тата.
5. Феномен єврейського дідуся.
6. Особливості міжособистісної взаємодії в єврейській родині.
7. Особливості традиційного єврейського виховання.
8. Феномен єврейської тещі.
9. Феномен єврейської свекрухи.
10. Конфлікти в єврейській родині.

10. Методи навчання

У процесі викладання дисципліни застосовуються різні методи навчання:

- за домінуючими засобами навчання: вербальні, наочні;
- в залежності від основних дидактичних завдань: отримання нових знань, формування вмій та навичок, перевірки й оцінки знань, а також
- усне обговорення питань теми із залученням більшої частини студентів групи;
- бліц-опитування;
- дискусії з проблемних ситуацій;
- реферативні виступи;
- тестування в письмовій формі;
- виконання письмових завдань тощо.

Результат самостійної позааудиторної роботи студента відтворюється у формі представлення стендових доповідей або захисту реферативних робіт.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою.

Кількість балів за дисципліну розглядається як сумарний бал, що включає поточну успішність, додаткові бали за виконання індивідуальної роботи.

Методи навчання відповідно до програмних результатів:

ПРН 9 - лекція; аналіз виробничих ситуацій, тренування, індивідуальні роботи, виконання психодіагностичних завдань, зокрема, психологічних тестів; виконання психологічних завдань, вправи; навчально-рольові сценарії та діалоги між учасниками групи, «акваріум»; презентація.

11. Методи контролю

Усний, письмовий, програмований контроль.

12. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є екзамен.

Іспит з дисципліни «Психологія взаємовідносин батьків з дітьми різних вікових категорій» – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу на підставі результатів поточного навчання відповідно програми з дисциплін, а також передбачає складання іспиту під час сесії. На останньому тематичному навчальному занятті після закінчення обговорення теми заняття викладач навчальної групи оголошує суму балів студента за результатами поточного контролю і за виконання індивідуального завдання, повідомляє про допуск студента до підсумкової форми контролю.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання													Екзамен	Сума		
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						Інд. завд.			Разом	
Т 1	Т 2	СР 1	Т 3	СР 2	СЗ 1	КР 1	Т 4	Т 5	СР 3	Т 6	СЗ 2		КР 2	10		60
3	3	4	4	4	4	5	3	4	3	4	4	5				

Шкала оцінювання: національна та ECTS:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ І ВМІНЬ:

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90 – 100	A

ставиться, якщо студент:

- ґрунтовно і повно відтворює вивчений матеріал;
- виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені;
- викладає матеріал послідовно і правильно з точки зору норм літературної мови.
- вміє застосовувати його для вирішення конкретних професійних завдань

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	83 – 89	B
	75 - 82	C

ставиться, якщо студент дає відповідь, що задовольняє тим же вимогам, що й оцінка “5”, але допускає деякі помилки, які сам виправляє після зауваження викладача, та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	68 – 74	D
	60 - 67	E

ставиться, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень даної теми, але:

- відтворює матеріал не досить повно і допускає помилки у формулюванні правил;
- не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів;
- відтворює матеріал непослідовно і допускає помилки в мовленнєвому оформленні.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59	FX
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	0 – 34	F

ставиться, якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу відповідно розділу, допускає у формулюванні правил помилки, що спотворюють їх зміст, непослідовно і невпевнено викладає матеріал.

13. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій
2. Плани практичних занять
3. Завдання для самостійної роботи студентів
4. Питання та завдання для поточного контролю знань і вмінь студентів.

14. Рекомендована література

Основна

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология / Г. С. Абрамова. - М.: Академ, проект, 2001. - 704 с.
2. Валлон А. Психическое развитие ребенка / А. Валлон. - СПб.: Питер, 2001.-208 с.
3. Кулагина И. Ю. Возрастная психология / И. Ю. Кулагина. -М.:УРАО, 1999.-176 с.
4. Мухина В. С. Возрастная психология. Феноменология развития / В. С. Мухина. - М., 2007. - 640 с.
5. Непомнящая Н. И. Становление личности ребенка 6-7 лет / Н. И. Непомнящая. - М., 1992. - 160 с.
6. Обухова Л.Ф. Возрастная психология / Л. Ф. Обухова. - М., 2001.- 442 с.
7. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. для самост. робота студ. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. - К.: Академ-видав, 2011. - 373 с.
8. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. - К.: Академви-дав, 2008.-432 с.
9. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку / Т. І. Поніманська. - Рівне: РДГУ, 2006.- 364 с.
10. Савчин М. В. Вікова психологія / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. - К.: Академвидав, 2006. - 360 с.

Додаткова:

1. Бауэр Т. Психическое развитие младенца: пер. с англ. / Т. Бауэр. - 2-е изд. - М.: Прогресс, 1985. - 320 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія / А. М. Богуш. - К.: Слово, 2004. - 374 с.
3. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. До-линська, З. В. Огороднійчук та ін. - 2-е вид., допов. - К.: Каравела, 2009.-400 с.
4. Вікова психологія / за ред. Г. С. Костюка. - К.: Рад. шк., 1976.-269 с.
5. Возрастная и педагогическая психология / под ред. М. В. Га-мезо. - М.: Просвещение, 2004. - 256 с.
6. Генезис сенсорных способностей / под ред. Л. А. Венгера. -М., 1976.-256 с.
7. Гуткина Н. И. Психологическая готовность к школе : учеб. пособие для студ. вузов / Н. И. Гуткина. -4-е изд. -СПб.: Питер, 2006.-207 с.
8. Давыдов В. В. Виды обобщения в обучении: логико-педагогические проблемы построения учебных предметов / В. В. Давыдов; Психолог. Ин-т РАО. - М.: Пед. О-во Роста, 2000.- 479 с.
9. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения: опыт теоретического и экспериментального психологического исследования / В. В. Давыдов. - М.: Педагогика, 1986. - 240 с.
10. Дусавицкий А. К. Дважды два-икс / А. К. Дусавицкий. - М., 1985.-208 с.
11. Дьяченко О. М. Развитие воображения у дошкольников / О. М. Дьяченко. - М., 1996.
12. Заброцький М. М. Вікова психологія / М. М. Заброцький. -К.: МАУП, 1998.-89 с.
13. Запорожец А. В. Избранные психологические труды в двух томах / А. В. Запорожец. - М., 1986.
14. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе / Е. Е. Кравцова. - М., 1991. - 152 с.